

EU-NEUVOTTELUIHIN YHTEISPOHJOISMAISIN TAVOITTEIN

Eta-sopimus tulee johtamaan alkoholijuomien tuonti-, vienti- ja tukkumyyntimonopolioiden purkautumiseen kaikissa Pohjoismaissa. Nämä muutokset eivät kuitenkaan vaikuta olennaisesti alkoholin kulutuksen tasoon. Pohjoismaisen alkoholijärjestelmän kohtalo tulee ratkeamaan vasta tulevissa EU-jäsenyysneuvotteluissa, joihin Suomen, Ruotsin ja Norjan on syytä mennä yhteisin tavoittein.

Tätä mieltä on pääjohtaja Heikki Koski, joka on ollut jäsenenä alkoholilain uudistamistyöryhmässä. Työryhmä on käsitellyt Eta-sopimuksesta aiheutuvia muutostarpeita ja jätti 6.11.1992 välimietintönsä ministeri Toimi Kankaan-niemelle.

TUKKUMYYNNIN PAIKKA

Työryhmän ehdotukset tähtäävät tyydyttämään Eta-sopimuksen vaatimuksia. Työryhmä sai lisäaikaa 31.3. 1993 asti. Onko jatkoehdotusten tarkoitus ottaa huomioon myös mahdollisen EU-jäsenyyden vaatimukset? Jos on, miten

tämä on käytännössä mahdollista, kun takaraja on mennessä jäsenyysneuvottelut ovat enintään vasta alkaneet? Miten työryhmä kykenee ennakoimaan neuvottelutuloksen ja sen asettamat vaatimukset?

– Työryhmän ensisijaisena tehtävänä ei ole miettiä mahdollisesta EU-jäsenyydestä johtuvia muutostarpeita eikä ennakoita niitä. Lisäaikaa työryhmä tarvitsee täydentääkseen aloitetun alkoholilain kokonaisuudistuksen, jonka taustalla ovat ennen kaikkea Eta-sopimus heijastusvaikutuksineen ja sen lisänä kotoiset, mm. Alkon edellyttämät, uudistustarpeet. Välimietintö – kiireellisimmät uudistukset – jätettiin siltä varalta, että Eta-sopimus tulisi voimaan jo vuoden 1993 alusta.

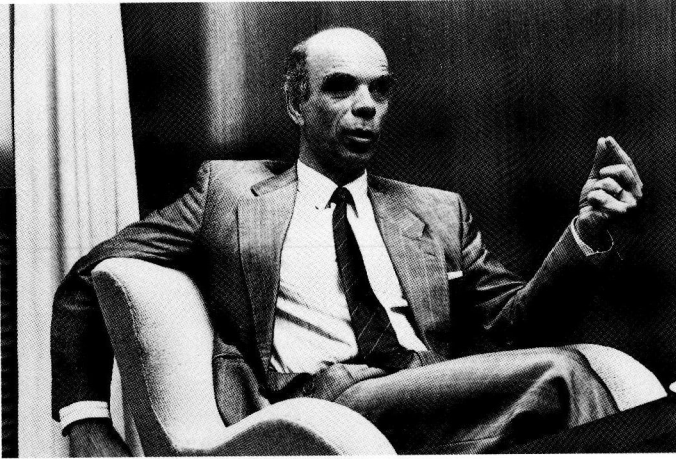
Millaisia muutoksia Eta-sopimus edellyttää?

– Kaikki juridiset asiantuntijalausunnat, joita myös Alko on pyytänyt, ovat olleet yksimielisiä siitä, että Eta-sopimuksen myötä ulkomaankauppaan liittyvät monopolin osat alueet joudutaan purkamaan. Sen sijaan muihin monopolin osa-alueisiin – kuten vähittäismyyntiin ja valmistukseen – Eta-sopimus ei lausuntojen perusteella ulotu.

Työryhmä katsoo ulkomaankauppaan liittyviksi osiksi tuonnin, viennin ja tukkumyynnin. Mutta kuuluuko tukkumyynti ensisijaisesti ulkomaankauppaan? Jos tuotteiden esteettömällä pääsyllä ”koemyyntiin” ja hinnoittelun ”mekanisoinnilla” kyetään estämään ulkomaisten tuotteiden syrjintä vähittäismyynnissä, miksei sitä kyettäisi samoilla periaatteilla estämään tukkumyynnissä?

– Kaikissa asiantuntijalausunnoissa tukkumyyntimonopoli kytketään tuontimonopolin yhteyteen ja todetaan, että tältä alueelta Alkon yksinoikeudet on purettava. Ymmärrän sen siltä kannalta, että jos vain tuontimonopoli puretaan eikä tukkumyynnin osalta tapahdu muutoksia, tuontimonopolin purkamisella ei olisi minäkäänlaisia käytännön vaikutuksia.

Myös Alkon edustajat työryhmässä olivat valmiita vapauttamaan tukkumyynnin, vaikka tästä syntyi samalla kokonaan uusi ja vaikea ongelma eli se, miten rahoitetaan ehkäisevän alkoholipolitiikan kustannukset. Oliko se tarkoin harkittu linjanveto?

– Olisi tietysti parempi, jos tukkumyyntimonopolia ei tarvitsisi purkaa. Kanta oli kuitenkin sikäli harkittu, että se perustui edellä mainitsemini asiantuntijalausuntoihin. Ministeriön edustajat samoin kuin neuvottelijamme ovat esittäneet omia varsin vahvoja käsityksiään, mutta minun kantaani vaikuttivat ennen kaikkea asiantuntijalausunnat. Jatkoakin kannattaisi ajatella: suorittamme tarvittavat toimenpiteet omatoimisesti, aloitteet omissa käsissämme pitäen, vai menemmekö ehdoin tahtoin valvontaelin- ja tuomioistuinkäsittelyyn, jossa meillä olisi vielä se hankala puoli, että kun Ruotsin Systembolaget voitaisiin erillisenä yhtiönä rajata kokonaan ulkopuolelle, niin meillä Alko kokonaisuudessaan – vähittäismyynti mukaan lukien – olisi käsittelyn piirissä.

ALKOA EI SYYTÄ JAKAA

Kuinka tärkeä kysymys Alkole on alkoholipoliittisten

toimintojen, kuten tutkimuksen ja valistuksen, pitäminen itsellään? Ollaanko valmiita siirtämään ne sosiaali- ja terveysministeriön hoidtaviksi? Kuinka paljon tämä riippuu näiden toimintojen rahoituksesta, josta työryhmä ei onnistunut tekemään ehdotusta?

– Alkoholipoliittiset tehtävät ovat Alkole ensiarvoisen tärkeitä. Alko ei halua sellaiseen asemaan, jossa esim. tupakkateollisuus tällä hetkellä on. Siksi pidin erityisen tärkeänä sitä, että alkoholilakityöryhmä otti ennen muita ehdotuksiaan kantaa siihen, että myös uusi alkoholilaki laaditaan sosiaali- ja terveyspoliittisista lähtökohdista ja ettei alkoholilain 5. §:ää, periaatepykälää, esitetä muutettavaksi. Tästä seuraa, että alkoholin kulutuksen ja haittojen kehityksen kannalta tärkeät vähittäismyyntimonopoli ja alkoholipoliittiset tehtävät säilyvät edelleen Alkolla. En siis ole valmis siihen, että alkoholipoliittiset tehtävät siirrettäisiin Alkosta ministeriön hoidetta-

viksi. Rahoituksen järjestäminen Alkole on varmasti hoidettavissa esim. verotuloista, jos vain näin halutaan. Mutta vaarana tässä tilanteessa on se, että Alko näine käsityksineen jää yksin. Niin pitkällä ei kuitenkaan vielä olla.

Julkisuudessa olleiden tietojen mukaan työryhmä tulee jatkossa käsittelemään ainakin seuraavia asioita: viranomaistoimintojen siirtäminen pois Alkosta, valmistusmonopolin purkamisen ja Alkon jakaminen. Joko näistä on periaatteessa sovittu?

– Viranomaistoiminnat siirtyvät Alkosta sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle, tästä työryhmä on tehnyt yksimielisen periaatepäätöksen. Valmistusmonopolin purkamisesta on keskusteltu, mutta ehdotusta asiasta ei ole vielä tehty. Paineita Alkon samoin kuin Norjassa Vinmonopoletin jakamiseen Ruotsin mallin mukaisesti on olemassa. Alko on vastustanut tätä jakamista ja hajottamista. Alko on syytä säilyttää taloudellisesti niin vahvana kokonaisuutena kuin suinkin mahdollista. Yhtiön rakennetta joudutaan kuitenkin kehittämään yhä enemmän konserniorganisaation suuntaan. Mutta samassa Alko-konsernissa eri osa-alueet pyritään jatkossakin säilyttämään, Arcitia Oy mukaan luettuna.

Sellaistakin huhua on liikkunut, että kaikki alle 4,7 tilavuusprosentin alkoholijuomat ”vapautettaisiin” eli että keskioluen vahvuiset ns. Aku Anka-lonkerot tulisivat maitokauppoihin. Onko tästä ollut työryhmässä puhetta?

– Kaikkien alle 4,7 tilavuus-

prosentin alkoholijuomien vapauttaminen on ainakin minulle uusi asia, enkä ole ollut mukana sellaisissa keskusteluissa, jotka olisivat tulkittavissa jatkoehdotuksiksi. Tämä kysymys – samoin kuin valmistusmonopolin purkaminenkin – on vielä perusteellisesti arvioitava seurausvaikutustensa kannalta, ennen kuin ratkaisuehdotuksia tehdään.

YHTEINEN LINJA YDINKYSYMYKSISSÄ

Miksi Suomella on tällainen kiire? Eta-sopimus tulee voimaan myös Ruotsissa ja Norjassa, mutta ei siellä ole menossa vastaavia nopeita lainmuutosoperaatioita.

– Alkoholilakityöryhmä on arvioinut, mitä Eta-sopimus edellyttää. Kiireen eli sen, mitä ja missä aikataulussa esitetään eteenpäin, arvioivat sosiaali- ja terveysministeriö ja maan hallitus.

Mutta eikö tässä ole myös linjaero? Sekä Ruotsi että Norja aikovat pitää kiinni myös tuonti- ja tukkumyynnimonopoleistaan ja haluaisivat myös Suomen olevan yhteisellä linjalla, vaikka edessä olisi asian viemisen tuomioistuimeen.

– Näin tietysti voidaan tehdä, jos poliittisella eli hallitustasolla tehdään yhteispohjoismainen päätös siitä, että juridisista tulkinnoista huolimatta myös ulkomaankauppaan liittyvät monopolin osat pyritään

säilyttämään ainakin siihen saakka, kunnes tuomioistuin-käsittelyssä toisin todetaan. En usko, että se muuttaa lopullista päätöstä: tuonti- ja tukkumyynnimonopolit joudutaan purkamaan joka tapuksessa kaikissa kolmessa maassa. Mutta vähän pidemmän siirtymäajan tämä linja saattaa antaa.

Mutta eikö työryhmän olisi pitänyt alun alkaenkin pyrkiä yhteispohjoismaiseen linjaan?

– Toin työryhmässä jatkuvasti esille pohjoismaisen yhteistyön tärkeyden ja sen, että kun me uudistamme, sillä on vaikutusta Ruotsiin ja Norjaan ja päinvastoin. Minulta aina kysyttiin: mikä on se pohjoismainen linja, kun alkoholiyhtiöiden kesken on näin suuria eroja. Kenen kanssa Ruotsi neuvotteli, kun se saattoi voimaan alkoholiverotuksen uudistamisen kertaheitolla määräveroksi 1.7.1992 lukien? Tuolla päätöksellä on ollut vaikutusta suunnitelmiin alkoholiverotuksen uudistamiseksi ja tukkumyynnimonopolin asteittaiseksi purkamiseksi Suomessa.

– Alko on enemmän kuin Ruotsin kaksi valtionyhtiötä, Vin & Sprit ja Systembolaget, yhteensä ja myös enemmän kuin Norjan Vinmonopolet. Muiden Pohjoismaiden alkoholiyhtiöillä ei ole viranomais-tehtäviä eikä myöskään alkoholipoliittisia tehtäviä lukuun ottamatta alkoholivalistusta. Niillä ei ole hotelli- ja ravinto-

la-alan toimintoja eikä tuotevalikoimassaan hiivoja, etiköitä, auto- ja kotitalouskemikaaleja, entsyymejä ja muita biotekniikan tuotteita. Alkon tilanne on näiltä osin toinen kuin naapuriemme.

– Korostan kuitenkin, että pohjoismaisen alkoholijärjestelmän kohtalo ratkaistaan vasta tulevaisuudessa maakohtaisissa EU-neuvotteluissa. Niissä Pohjoismaiden on syytä esiintyä yhteisin tavoittein. Eta-sopimuksen aiheuttamat muutokset – kuten tuonti-, vienti- ja tukkumyynnimonopolien purkaminen – eivät juuri vaikuta kulutuksen ja haittojen tasoon. EU-neuvotteluissa eteen tulevat ydinkysymykset, joista tärkein on vähittäismyynnimonopolin säilyttäminen. Jos se puretaan, alkoholijuomien saatavuus ja sitä kautta kulutus hypähtävät kerralla uudelle tasolle. Toinen keskeinen kysymys koskee alkoholijuomien henkilökohtaista tuontia, johon myös Gabriel Romanus (Alkoholipoliitikka 5/92) viittaa. EY on ilmoittanut, että jokaisen kotimaahan paluun yhteydessä saa yhteisön jäsen vuoden 1993 alusta lukien tuoda 110 litraa olutta, 90 litraa viiniä ja 10 litraa väkeviä omaan käyttönsä. Jos tähän sääntöön emme saa neuvoteltua yhteispohjoismaista poikkeusta, ei ”pohjoismaiselle alkoholijärjestelmälle” jää paljoakaan merkitystä – on se yksityiskohdiltaan millainen tahansa.

MATTI VIRTANEN